

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Набуття права власності на підставі набувальної давності» здобувача наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
Зубачик Наталії Богданівни**

1. Актуальність теми дисертації

Право власності може виникати за наявності певних юридичних фактів, визначених у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України). Підставами виникнення права власності є різні обставини (юридичні факти), з якими норми права пов'язують встановлення правовідносин власності. Згідно з ч. 1 ст. 328 ЦК України, це можуть бути будь-які підстави, не заборонені законом, зокрема, події, договори, юридичні вчинки, цивільні стани, а також юридичний склад тощо.

01.01.2004 набрав чинності ЦК України, разом з яким вступила в силу норма, передбачена ст. 344 про набувальну давність. Вона запровадила невідомий до того часу інститут – набуття права власності за давністю володіння. Зі спливом позовної давності незахищене суб'єктивне право, в тому числі і право власності, повинно вважатися втраченим. Воно втрачається лише для особи, що була попереднім власником, зокрема, у тих випадках, коли він мав право витребувати своє майно у незаконного володільця, однак не реалізував його у межах строку позовної давності. Після спливу позовної давності, майно, не витребуване колишнім власником, стає безхазяйним (яке не має власника або власник якого невідомий). Водночас право власності на це майно продовжує своє існування. Особа, яка ним володіє, за відсутності законної підстави, теж не набуває його у власність.

Невизначеності у правовідносинах власності, зумовленої спливом позовної давності, можна уникнути саме зі застосуванням набувальної давності. Беручи до уваги наявні проблеми у судовій практиці щодо набуття права власності за набувальною давністю на окремі види нерухомого та рухомого майна, земельні ділянки та цінні папери, комплексний аналіз особливостей набуття права власності на підставі набувальної давності є актуальним.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційне дослідження виконане в межах тем наукової роботи кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (2016 -2018 роки, номер державної реєстрації 0116U001703), «Новелізація цивільного та цивільно-процесуального права в умовах реформи судочинства» (2019 - 2021 роки, номер державної реєстрації U119U002358).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вперше на дисертаційному рівні здійснено комплексний теоретичний та практичний аналіз набуття права власності на підставі набувальної давності, визначено перспективи розвитку законодавства у цій сфері, а також систематизовано одержані результати. Дисертантом викладено авторський підхід до сутності інституту набувальної давності, яка полягає в тому, щоб за умови дотримання визначених законодавцем вимог, перетворити фактичне володіння майном у право власності, нівелюючи розрив між фактом і правом, а також забезпечити захист прав давнісного володільця від посягань з боку третіх осіб. При цьому, основним призначенням набувальної давності є запобігання правовій невизначеності щодо речових прав на те чи інше майно, недопущення випадків вибуття з цивільного обороту об'єкта цивільних прав через відсутність власника, а також захист права давнісного володільця та наділення його правом власності.

Н.Б. Зубачик зазначено, що набувальна давність – це склад (сукупність) юридичних фактів, які охоплюють безперервний перебіг визначеного законом строку давності та давнісне володіння набувачем майном як своїм власним, які спрямовані на набуття ним права власності на це майно після спливу строку. Набувальна давність є інститутом цивільного права, сукупністю цивільно-правових норм, які встановлюють порядок набуття права власності на безхазяйне майно або майно, на яке власник втратив право, за давністю володіння, яке охоплює добросовісне, безперервне та відкрите фактичне панування давнісним володільцем над майном як власним упродовж строку, визначеного законом.

Дисертанткою визначено, що, на підставі аналізу ст. 344 ЦК України та ст. 119 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), можна виокремити певні відмінності між законодавчими актами щодо правового регулювання відносин, що виникають при набутті права власності за набувальною давністю. По-перше, згідно зі ст. 334 ЦК України за набувальною давністю особа може бути рухоме чи нерухоме майно тільки у власність. Натомість ст. 119 ЗК України передбачає набуття земельної ділянки за набувальною давністю не лише у власність, а й у користування. По-друге, за ЗК України коло можливих суб'єктів набувальної давності на земельні ділянки обмежене лише громадянами. По-третє, на відміну від ст. 344 ЦК України, яка містить вказівку на необхідність володіння майном протягом усього строку набувальної давності, ст. 119 ЗК України передбачає необхідність не лише володіння, але й сумлінного використання земельної ділянки протягом такого строку. По-четверте, відповідні положення законодавчих актів передбачають різні строки, зі спливом яких можна бути право власності за набувальною давністю. Також, авторкою звернуто увагу, що цивільним законодавством України передбачено різні порядки набуття права власності за набувальною давністю залежно від виду майна, на яке набувається право власності. Щодо нерухомості, транспортних засобів та цінних паперів передбачено судовий порядок набуття права власності за набувальною давністю, а щодо земельних ділянок –

адміністративний порядок вирішення питання з приводу їхньої передачі у власність органами державної влади чи місцевого самоврядування у зв'язку з набувальною давністю.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать авторці і є її науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Одержані результати є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки повністю підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень. Одержані результати багаторазово апробовано у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, в тому числі у науковому виданні іноземної держави.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертаційній роботі вперше:

- визначено, що під набувальною давністю, як інститутом цивільного права, необхідно розуміти відносно відокремлену групу взаємопов'язаних між собою правових норм, що визначають порядок набуття права власності на безхазяйне майно або майно, яке належить на праві власності іншій особі, внаслідок кваліфікованого давнісного володіння цим майном як своїм протягом визначеного законом строку;

- зроблено висновок про неможливість набуття права власності за набувальною давністю на такі цінні папери, як пайові, іпотечні та приватизаційні. Крім того, зважаючи на умови набувальної давності, у порядку ст. 344 ЦК України не може бути набутим право власності на цінні папери у бездокументарній формі;

- запропоновано визначити у ЦК України, що підставами переривання набувальної давності в Україні є втрата майна не зі своєї волі його володільцем у разі неповернення йому майна протягом одного року або непред'явлення протягом цього строку позову про його витребування або добровільна втрата майна його володільцем перед повторним набуттям контролю над таким майном;

- зроблено висновок про необхідність визначити у ЦК України перелік підстав для зупинення строку набувальної давності, до яких віднести: недієздатність власника, який не має представника або ним є давнісний володілець; виникнення або продовження існування протягом останніх 6 місяців давності непідконтрольних власнику перешкод для віндикації; початок судового чи іншого процесу на вимогу власника або в його інтересах проти давнісного володільця, в тому числі якщо пред'явленню позову в межах строку набувальної давності перешкоджала надзвичайна або невідворотна за цих умов

подія (непереборна сила); наявність мораторію на набуття права власності на конкретний вид майна на підставах, встановлених законом; зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, який регулює відповідні відносини; перебування власника у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях, що переведені на воєнний стан або виконують дії зі захисту та оборони держави;

- запропоновано доповнити ЦК України положеннями, відповідно до яких давність володіння правопередника (спадкодавця) може бути приєднана до часу володіння правонаступника (спадкоємця) за умови, що правопередник (спадкодавець) володів майном відповідно до сукупності умов, визначених ч. 1 ст. 344 ЦК України;

- обґрунтовано положення, що добросовісне заволодіння можна визначити як спосіб отримання майна на підставах, не заборонених законом, коли набувач не знав і не міг знати, що таке набуття порушує чийсь права та інтереси;

- запропоновано викласти ст. 119 ЗК України у новій редакції, передбачивши, що особа, яка добросовісно заволоділа чужою земельною ділянкою, визначеною як об'єкт цивільних прав, і продовжує відкрито, безперервно володіти нею протягом 10 років, набуває право власності на цю земельну ділянку (набувальна давність), якщо інше не встановлено цим Кодексом;

- запропоновано передбачити у ст. 344 ЦК України положення, відповідно до яких право власності на культурні цінності за набувальною давністю може набуватися винятково на підставі рішення суду;

- обґрунтовано позицію, згідно з якою у випадках, коли відповідно до положень ЦК України право власності на окремі види майна за набувальною давністю набувається за рішенням суду, таке питання може вирішуватися в порядку окремого провадження шляхом встановлення факту, що має юридичне значення – давнісного володіння протягом встановленого законом строку, який і є підставою набуття права власності. У зв'язку із цим запропоновано доповнити розділ IV “Окреме провадження” ЦПК України главою 14 “Розгляд судом справ про встановлення факту набуття особою права власності на майно за набувальною давністю”, якою передбачити особливості розгляду зазначеної категорії справ;

- зроблено висновок, згідно з яким, якщо право давнісного володільця не визнається або оспорується іншою особою (зокрема, попереднім власником), то такий спір повинен вирішуватися в порядку позовного провадження шляхом пред'явлення позову про визнання права власності. У зв'язку із цим запропоновано внести зміни в ЦК України, виклавши ст. 392 ЦК України в такій редакції: “Особа може пред'явити позов про визнання її права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, у разі втрати нею документа, який засвідчує її право власності, а також в інших випадках, встановлених законом”.

Крім цього, авторкою удосконалено:

- висновок, згідно з яким під суб'єктом набувальної давності розуміють фізичну або юридичну особу. Що стосується інших учасників цивільних

відносин (держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права), то такі право власності за набувальною давністю не набувають;

- положення, згідно з яким володіння річчю як своєю власною, тобто використання речі у звичайний для володільця та для самої речі спосіб, охоплено такою умовою, як відкритість володіння, а тому виділяти це в окрему умову немає підстав;

- позицію, відповідно до якої здатність суб'єкта набути майно у власність та законність об'єкта набувальної давності не належать до умов набувальної давності, а є загальними умовами набуття права власності на відповідне майно;

- висновок про доцільність передбачити в ЗК України, що право власності за набувальною давністю на земельну ділянку набувають за рішенням суду.

А також набули подальшого обґрунтування:

- позиція, згідно з якою набувальна давність опосередковує одну з первісних підстав виникнення права власності, оскільки права набувача (давнісного володільця) не базуються ні на чиємусь праві власності, тобто волевиявленні попереднього власника, ані на правонаступництві, а мають своїм підґрунтям сукупність обставин, регламентованих приписами ч. 1 ст. 344 ЦК України;

- положення, відповідно до якого набувальну давність можна розглядати як одну з юридичних форм, у межах якої реалізуються: забезпечуване захистом фактичне володіння річчю особою, яка не є її власником, та правомочності власника стосовно належної йому речі;

- думка, що для набуття права власності на підставі набувальної давності давнісний володільця може приєднати до строку володіння лише строк, протягом якого майном володів універсальний правопередник – спадкодавець або юридична особа;

- позиція, згідно з якою володіння є відкритим, якщо особа здійснює фактичне панування над річчю у звичайний для такої речі спосіб та не приховує факт знаходження майна у її володінні;

- висновок про необхідність законодавчо закріпити положення, відповідно до якого набуття права власності на майно неповнолітньої особи за набувальною давністю не може здійснитися раніше спливу певного строку з моменту досягнення особою повноліття;

- думка, відповідно до якої набуття права власності за набувальною давністю на транспортні засоби та цінні папери в судовому порядку встановлена не через вартісний критерій, а особливий їх правовий режим. Особливий правовий режим транспортних засобів пов'язаний із їх державною реєстрацією, а цінних паперів – з особливістю їх розміщення (видачі) та обігу в Україні.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Публікації у періодичних наукових виданнях інших держав з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача

1. Zubachyk N. Conditions of acquisitive prescription (usucaption). *Recht der Osteuropaischen Staaten. REOS*. 01/20. P. 52–57.

б.2. Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

1. Зубачик Н. Б. Проблеми набуття права власності на земельні ділянки за набувальною давністю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5. Т. 2. С. 42–46.

2. Зубачик Н. Б. Окремі проблеми регулювання інституту набувальної давності за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2020. Вип. 53. С. 14–25.

3. Зубачик Н. Б. Проблеми набуття права власності на підставі набувальної давності за рішенням суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. URL: www.lsej.org.ua

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

1. Зубачик Н.Б. Особливості набуття права власності за набувальною давністю за відсутності державної реєстрації права власності на нерухоме майно. *Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 25-26 травня 2018 року) / за ред. Г. О. Ульянової, уклад: О.В. Дикий, Ю.Д. Батан. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 34-36.*

2. Зубачик Н. Б. Співвідношення позовної та набувальної давності у практиці нового Верховного Суду. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права» (м. Київ, 8–9 червня 2018 р.)*. Київ, 2018. Ч. 1. С. 63–65.

3. Зубачик Н. Добросовісність заволодіння майном як умова набуття права власності. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXV звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2019 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2019. С. 125–127.*

4. Зубачик Н. Проблеми судової практики визначення добросовісності заволодіння майном як умови застосування набувальної давності. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Львів, 06 грудня 2019 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 271–273.*

5. Зубачик Н. Б. Безперервність володіння майном як умова набуття права власності. *Проблеми приватного права в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу: збірник матеріалів науковопрактичного семінару. 4 жовтня 2019 року (м. Львів) / за заг. ред. І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2019. С. 58–60.*

6. Зубачик Н. Відкритість володіння як умова набуття права власності за набувальною давністю. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в*

Україні: матеріали XXVI звітної науково-практичної конференції (6–7 лютого 2020 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. С. 146–148.

7. Зубачик Н. Б. Джерела правового регулювання інституту набувальної давності в Україні. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (13 листопада 2020 року) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 55–57.

8. Зубачик Н. Б. Сфера застосування норм про набувальну давність за цивільним законодавством України. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні*: збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Львів, 11 грудня 2020 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 423–427.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширюють та доповнюють теоретичні аспекти набуття права власності на підставі набувальної давності, а тому мають важливе наукове значення для цивільного права і можуть бути використані у навчальних курсах «Цивільне право України» та в подальших наукових дослідженнях.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені положення можуть бути використані: безпосередньо у процесі застосування норм про набувальну давність; у законотворчій діяльності під час удосконалення цивільно-правового регулювання речових відносин в Україні; у навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти за напрямом підготовки «Право», а також при розробці навчальних посібників, підручників та інших напрацювань з навчального курсу «Цивільне право України».

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано та обговорено на фаховому семінарі кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 24 грудня 2020 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

В цілому дисертаційна робота Зубачик Наталії Богданівни «Набуття права власності на підставі набувальної давності» є завершеною науковою працею в межах поставлених завдань, у якій науково обґрунтовано теоретичні положення цивільно-правового регулювання особливостей набуття права

власності на нерухоме майно, різні види рухомого майна, в тому числі транспортні засоби, та земельні ділянки за набувальною давністю.

На основі вищесказаного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Набуття права власності на підставі набувальної давності» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167).

2. Дисертація відповідає спеціальності 081 Право (галузь знань 08 «Право»).

3. Наукові праці Зубачик Н.Б., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

4. Дисертація «Набуття права власності на підставі набувальної давності» Зубачик Наталії Богданівни рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
та процесу ЛНУ імені Івана Франка

Герц А.А.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу ЛНУ імені Івана Франка

Яновицька Г.Б.

24 грудня 2020 р.

Підписи проф. Герц А.А. та доц. Яновицької Г.Б. засвідчую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка, доц.

Грабовецька О.С.